

СЪЗДАВАНЕТО НА МЛАДЕЖКИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ СГОВОР (юни 1923 — октомври 1924 г.)

Велико Лечев

Партийно-политическата система в България е отдавна предмет на задълбочени проучвания. Досега обаче липсва цялостна оценка за историческата роля на един от нейните важни компоненти — младежките съюзи и организации на политическите партии. Разбира се, в рамките на една статия не е възможно да се осветли в детайли тяхното развитие. Затова целта ни тук е да проследим създаването на Младежкия демократически сговор, което като процес протича бавно и мъчително в един относително продължителен период — от държавния преврат на 9 юни 1923 г. до учредителния конгрес на младите сговористи, проведен на 29—30 октомври 1924 г.¹

Надяваме се, че с тази статия ще прибавим нови факти към историята на Обединената народнопрогресивна партия (ОбНПП), Демократическата (ДП) и Радикалната партия (РП), чиито младежки поделения полагат основите на Младежкия демократически сговор.

В навечерието на 9 юни 1923 г. дейността на Младежкия съюз при ОбНПП, Сдружението на демократическата младеж и младежките групи при РП е практически парализирана от земеделските власти. Младежките лидери от “партиите на реда” са преследвани и интернирани, поради което не участват в подготовката на държавния преврат². Успехът на преврата им дава определени надежди за скорошно възстановяване на местните организационни структури. Оказва се обаче, че раните, причинени от земеделската власт особено след търновските събития през септември 1922 г., са дълбоки и се нуждаят от по-продължително лечение. Оценявайки сериозността на нанесените поражения, секретарите на Младежкия съюз при ОбНПП и Сдружението на демократическата младеж Дочо Христов и Методи Янчулев полагат значителни усилия, за да върнат куража на местните дейци и да ги подтикнат отново към политическа активност. В резултат от подкрепата на свои съмишленици в Софийско, Плевенско, Старозагорско и от партийните ръководства през юли много от младежките групи в провинцията започват да се възстановяват. За съжаление липсват точни сведения за постигнатото

в тази насока, но някои косвени данни сочат, че резултатите са по-скромни в сравнение с периода до търновските събития, когато в Младежкия съюз при ОБНПП и в Сдружението на демократическата младеж поотделно членуват повече от 10 хил. души³.

Необходимостта от провеждането на усилена организационна дейност не позволява на водачите на младите демократи и обединисти да вземат пряко отношение към преговорите, предшествуващи образуването на Демократическия сговор. Все пак трябва да се имат предвид кратките, но категорични изявления на М. Янчулев, Д. Христов, както и на млади демократи от Северозападна България, срещу старите партийни дейци, обявили се против вливането на ДП и РП в сговора. Тези изявления следва да се оценят не само като израз на съпричастност към отстояваните от Народния сговор и в частност от Ал. Цанков позиции, но и като надежда за предоставянето на по-добри бъдещи възможности за политическа изява.

Значително по-пасивни спрямо извършващото се прегрупиране на политическите сили в страната са малобройните младежки групи на РП: Едва в края на юли 1923 г. са свикани няколко събрания в София и Оряхово, на които са отправени нападки срещу Т. Г. Влайков, Й. Фаденхехт, Н. Найденов и техните привърженици, ускорили с дейността си създаването на Демократическия сговор на 10 август с. г.⁴

В заключителните преговори, предшествуващи образуването на Демократическия сговор, въпросът за статута на младежките поделения при ОБНПП и ДП не е разискван специално. Преговарящите страни са на мнение, че Сдружението на демократическата младеж и Младежният съюз при ОБНПП трябва да се обединят и утвърдят като поделение на новата политическа формация. Спрямо младежките радикални групи не е изразено становище предвид на твърдата им позиция за запазване на самостоятелното съществуване на РП⁵.

Очакванията за бързо обединение между Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж не се оправдават поради очерталите се противоречия между техните ръководства по този въпрос. Лидерите на младите обединисти — Д. Христов, П. Мандаджиев и Г. Драганов — смятат сливането за възможно, ако Изпълнителният комитет (ИК) на Демократическия сговор гарантира значителна самостоятелност на бъдещото младежко формиране.

Амбициите на Младежкия съюз при ОБНПП са посрещнати резервирано, тъй като се преценява, че неговото ръководство се стреми не толкова да подпомага утвърждаването на Демократическия сговор като водеща политическа сила, колкото да дублира част от функциите му. Ето защо ИК на сговора гласува по-голямо доверие на Сдружението на демократическата младеж. На М. Янчулев е поставена задачата да убеди

лидерите на Младежкия съюз при ОБНПП да се откажат от крайните си искания, за да може в близко бъдеще да се осъществи сливането. За наблюдател на предстоящите консултации е определен министърът на обществените сгради, пътищата и благоустройството Я. Стоенчев (бивш член на ДП). С негово съдействие е проведена среща между М. Янчулев и Д. Христов, но за съжаление тя не довежда до обединяването около общо становище. Компромис е постигнат непосредствено преди избухването на Септемврийското въстание, когато опасенията в Демократическия сговор от дестабилизиране на политическата обстановка в страната се засилват. На 11 септември 1923 г. ръководството на Младежкия съюз при ОБНПП заявява, че ще се откаже от крайните си искания за политическа самостоятелност, но държи да обсъди този въпрос на насрочената пет дни по-късно конференция на младите обединисти в София⁶.

На същата дата свикват своя конференция в Плевен и младите демократи. Тя е посетена от Ал. Цанков, който приветствува делегатите и изразява благодарността на правителството към плевенските граждани, участвували в борбата за свалянето на Земеделския съюз от власт. Съществено място в речта на министър-председателя заемат нападите против БКП (т. с.) и БЗНС, чиито членове от село Мъглиж (Старозагорско) започват въоръжени действия срещу управлението на Демократическия сговор. Изтъквайки трудностите на правителството за възстановяване на гражданския мир в страната, Ал. Цанков призовава младежките поделения на ДП и ОБНПП час по-скоро да се обединят.

В работата на конференцията вземат участие А. Ляпчев и проф. Вл. Моллов, като изнасят реферати за историята на парламентарната демокрация в Западна Европа. Делегатите аплодират бурно ораторите. По този начин изразяват политическите си симпатии към принципите на парламентаризма, чието спазване в ДП има дългогодишни традиции⁷.

Конференцията на Младежкия съюз при ОБНПП протича по-стегнато и делово. Посетена е от 178 секретари на младежки групи, които след неколкочасови разисквания гласуват текста на предложената резолюция от ръководството на съюза. В резолюцията се декларира отказ от намеса в политиката на Демократическия сговор, както и готовност за по-бързо завършване на преговорите за обединение със Сдружението на демократическата младеж⁸.

През втората половина на септември дейността на Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж е пряко свързана с решенията на конференциите в София и Плевен. М. Янчулев, Й. Цолов, Д. Христов и П. Мандаджиев провеждат няколко работни срещи с проф. Т. Кулев — член на ИК на Демократическия сговор, с помощта на когото изготвят обединителния протокол. Предвижда се обединителният процес да се наблюдава от местните сговористки организации, а при евентуално възник-

ване на спорни въпроси функциите на арбитър да изпълнява ИК на сговора. Протоколът е подписан на 5 октомври 1923 г. от М. Янчулев и Й. Цолов от Сдружението на демократическата младеж и от Д. Христов и П. Мандаджиев от Младежкия съюз при ОБНПП. По настояване на проф. Кулев четиримата младежи образуват Временен централен управителен комитет, на който се възлага да доведе докрай обединителния процес и да подготви учредителния конгрес на Младежкия демократически сговор⁹.

ИК на Демократическия сговор смята, че след подписването на обединителния протокол сливането между местните структури на Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж ще се развива с ускорени темпове. Но това не става поради изявилите се нови различия между лидерите на младите демократи и обединисти. Така напр. Д. Христов и П. Мандаджиев са на мнение, че сливането на местните групи трябва да се извърши в кратки срокове. Това становище е близко до разбирането на бившето ръководство на ОБНПП, което работи за преодоляване на партийните пристрастия в сговора.

М. Янчулев и Й. Цолов не споделят вижданията, отстоявани от Младежкия съюз при ОБНПП. Те смятат, че сливането “отдолу” трябва да започне едва след конгреса на РП през февруари 1924 г. По този начин Сдружението на демократическата младеж цели да подкрепи привържениците на А. Ляпчев, които не крият амбициите си да завоюват водещи позиции в Демократическия сговор с помощта на радикалите. В стремежа си да действуват в синхрон с крилото на А. Ляпчев, М. Янчулев и Й. Цолов постигат договореност с Ив. Пиперков — лидер на младежите — членове на бившата Прогресивнолиберална партия (ПЛП), обединила се през ноември 1920 г. с Народната партия (НП) — да работят против сливането¹⁰.

Изложените факти свидетелствуват, че Сдружението на демократическата младеж и Младежкят съюз при ОБНПП започват борба за надмощие в изграждащия се Младежки демократически сговор. По-добри изгледи за успех имат младите демократи, доколкото спечелването на Ив. Пиперков им дава възможност да изолират Д. Христов и П. Мандаджиев.

При това неблагоприятно съотношение на силите лидерите на Младежкия съюз при ОБНПП започват дейност в провинцията, но техните призови за обединение към местните поделения на Сдружението на демократическата младеж не довеждат до реализиране на поставената цел. Очертаващият се неуспех е причина за отправяне на подобни призови и към младите радикали в столицата. Последните отхвърлят предложението за съвместна дейност, заявявайки, че ще работят за утвърждаването на РП като самостоятелна политическа сила. Готовност за сътрудничество изразяват само част от членовете на младежките радикални групи във Варна и Лясковец (Търновско)¹¹.

След парламентарните избори, проведени на 18 ноември 1923 г., Младежкят съюз при ОБНПП предприема нови стъпки за сливане на своите местни групи с групите на Сдружението на демократическата младеж. Проявената активност съвпада с насрочения за следващия месец избор на управителни тела на Демократическия сговор. Избирането на А. Ляпчев за заместник-председател на Върховния съвет на сговора прави твърдата позиция на Сдружението на демократическата младеж против сливането "отдолу" политически неуместна. Поради това М. Янчулев и Й. Цолов заявяват на своите партньори от Временния централен управителен комитет, че ще работят за изпълнение на решенията на обединителния протокол. Следват общи действия. С помощта на четиримата представители на Временния комитет в края на декември 1923 г. младите демократи и обединисти от Старозагорска и Радневска околия провеждат съвместно две регионални сбирки, на които се взема решение за сливане. Непосредствено след това започват обединителни събрания по места и изграждане на първите групи на Младежкия демократически сговор¹².

В самото начало на обединителната кампания народният сговор прави опит да засили влиянието си във Временния централен управителен комитет. Лидерите му настояват комитетът да увеличи състава си на 20 души, като половината от местата се заемат от негови представители. Същевременно се предвижда 8 от членовете на Временния централен управителен комитет да образуват Изпълнителен комитет на Младежкия демократически сговор. Предявените искания са посрещнати от Сдружението на демократическата младеж и от Младежкия съюз при ОБНПП с известни резерви, тъй като народният сговор, без да е изградил свои младежки поделения, възприема ключовата си роля в Демократическия сговор като достатъчно условие за завоюване на ръководни позиции в младежката му организация. Оценявайки трезво ситуацията, младите демократи и обединисти са на мнение, че трудните задачи, които трябва да решава Младежкят демократически сговор, налагат усъвършенстване на неговите ръководни функции. Ето защо М. Янчулев, Й. Цолов, Д. Христов и П. Мандаджиев приемат идеята за увеличаване състава на Временния централен управителен комитет и избирането на Изпълнителен комитет. Възражения са отправени единствено срещу предложени брой представители на Народния сговор във Временния комитет. Все пак до остри противоречия не се стига, тъй като в общи линии се приема критерият за представителство на отделните партии във Върховния съвет на Демократическия сговор¹³. За разлика от ОБНПП, която в борбата за завоюване на надмощие в новата политическа формация действа заедно с Народния сговор срещу ДП и РП, младите обединисти работят съвместно със Сдружението на демократическата младеж предвид на това, че младежките радикални групи с малки изключения не участват в създава-

нето на Младежкия демократически сговор. Тази специфична особеност трябва да се отчете при конституирането на Временния централен управителен комитет на 31 януари 1924 г., в който влизат 6 представители от Сдружението на демократическата младеж, 5 от Младежкия съюз при ОБНПП и 9 от народния сговор. В ИК са избрани: Д. Христов и М. Янчулев — секретари; П. Мандаджиев, Й. Цолов, Р. Райков, С. Симов и Ив. Пиперков (членове) — т. е. трима обединисти, двама демократи и двама от Народния сговор¹⁴.

Народният сговор не успява да реализира първоначалното си искане за 10 свои представители във Временния централен управителен комитет. Разполагайки с два гласа повече, Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж избират петима от своите лидери в ИК. По този начин запазват водещата си роля в изграждането на Младежкия демократически сговор.

На 11 февруари 1924 г. новообразуваните управителни тела гласуват окръжно, с което задължават групите на Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж в цялата страна да се обединят, като за целта свикат общи събрания. Задачите, поставени в окръжното, са най-бързо изпълнени в някои малки селища в Казанлъшко и Оряховско, където развива дейност една група — на Младежкия съюз при ОБНПП или на Сдружението на демократическата младеж. В тези случаи за преминаването на групата към Младежкия демократически сговор се изисква съгласието на нейните членове и съставянето на протокол, подписан от тях.

В други селища, където Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж нямат изградени поделения, се създават нови групи при Младежкия демократически сговор. Във връзка с това членовете на ИК Д. Христов, П. Мандаджиев и Р. Райков извършват обиколки в Старозагорско, Казанлъшко, Симеоновградско, Ихтиманско, Севлиевско и помагат на симпатизантите си да образуват свои групи¹⁵.

На други места се извършва сливане между младите демократи и обединисти. През февруари 1924 г. свикват общи събрания техните групи в столицата. Следва сливане между отделни поделения на Младежкия съюз при ОБНПП и Сдружението на демократическата младеж в Старозагорско и Харманлийско. С бързи темпове се развива обединителният процес в Севлиевско и Брациговско, където са привлечени и някои млади членове на РП¹⁶. Но като цяло младежките радикални групи остават на старото си становище. На XII конгрес на своята партия (24—25 февруари 1924 г.) те образуват съюз, който се ръководи от секретариат в състав — Д. Търкаланов, Н. Христосков, В. Арnaudов — и обединява не повече от 30 групи¹⁷.

Образуването на Младежкия съюз при РП е посрещнато враждебно, тъй като неговите членове, макар и малко на брой, си поставят труднопо-

стижимата цел да конкурират Младежкия демократически сговор в борбата за спечелване на младежта. Подобни цели си поставя и Съюзът на социал-демократическата младеж, чийто Централен комитет след излизането на Д. Казасов от правителството на 20 февруари с. г. отправя персонални нападки срещу лидерите на младите демократи и обединисти¹⁸.

Враждебното обкръжение, в което се изгражда Младежният демократически сговор, принуждава неговия ИК да вземе предохранителни мерки. Особено внимание се обръща на необходимостта от стриктно придържане на слелите се и новообразувани групи към политиката на правителството. С такава цел през февруари 1924 г. е организиран курс за агитатори, който се посещава от 60 младежи. За лектори са поканени проф. Вл. Моллов, Я. Стоенчев, Цв. Бобошевски, Р. Маджаров, Й. Фаденхехт, И. Рачев и др.¹⁹

В хода на организационната кампания с финансовата помощ на правителството започва да излиза печатният орган на Младежкия демократически сговор в „Изгрев“. Вестникът публикува няколко статии, които дават сведения за развитието на Националната фашистка партия в Италия. Тъй като статиите имат информативен характер, не би следвало да се приема, че те насаждат фашистката идеология в Младежкия демократически сговор. Освен това много от неговите членове на свои събрания изразяват политическите си пристрастия към парламентарната демокрация и в частност към позициите на „партийния елемент“ в Демократическия сговор. Най-много такива събрания провеждат през пролетта и лятото на 1924 г. младежките групи при ОбНПП в Бургаско, Старозагорско и Севлиево. Техните членове са на мнение, че партията и нейният младежки съюз не заемат полагащото им се място в сговора, поради което настояват Върховният ѝ съвет да възобнови заседанията си и да набележи конкретни мерки²⁰.

Събранията в посочените райони трябва да се оценят като съставна част от началната политическа дейност на т. нар. „фракция обединисти“, оглавявана от проф. В. Ганев и д-р Хр. Мутафов. Водачите на новообразуваната фракция са неудовлетворени от факта, че въпреки безрезервната подкрепа, оказана на Демократическия сговор, партията има недостатъчно представители в органите на държавното управление. Подобни съображения в печата излагат и някои от местните лидери на Младежкия съюз при ОбНПП. „Младежта трябва да бъде близко до пулса на управлението — пише П. Бюлбюлев от Бургас, — ако това не стане, то е обречено на старческа немощ“²¹.

След близо двумесечни колебания лидерите на Младежкия съюз при ОбНПП решават да се съобразят с мнението на своите привърженици от провинцията. На 31 август 1924 г. бившето ръководство на съюза свиква заседание, на което решава да се обяви против опекуството на Демократическия сговор над политическата дейност на младите сговористи. Посочва

се и необходимостта от издигане ролята на ОБНПП и нейния младежки съюз в управлението на страната.

Изявата на антисговористките настроения в Младежкия съюз при ОБНПП е обяснима, като се имат предвид предишните неуспешни опити на младите обединисти да извоюват по-голяма политическа самостоятелност на Младежкия демократически сговор. От значение е и авторитетът на проф. В. Ганев, който полага много усилия за изграждане на съюза до 9 юни 1923 г.

Що се отнася до Сдружението на демократическата младеж, то се стреми да укрепи позициите си, като противодейства на амбициите на Младежкия съюз при ОБНПП за политическа самостоятелност. Ето защо младите демократи се радват на благоразположението на ИК на Демократическия сговор и се надяват, че в бъдеще ще им бъдат предоставени подобри възможности за политическа изява за сметка на младите обединисти.

Възникналите разногласия между Сдружението на демократическата младеж и Младежкия съюз при ОБНПП през лятото на 1924 г. довеждат не само до чувствително забавяне на организационната кампания по места. В редица райони — Бургаско, Старозагорско, Харманлийско и др. — се стига до нейното политическо опорочаване и преустановяване. Независимо от това през септември и октомври с. г. младите демократи започват подготовка за свикване на учредителен конгрес на Младежкия демократически сговор. С помощта на представителите на бившата ПЛП и Народния сговор във Временния централен управителен комитет те изолират младите обединисти и не ги допускат в комисията по изработването на проектоустава. Изглежда, че борбата за надмощие измества на втори план рутинната дейност, предшествуваша свикването на конгреса, тъй като не са осъществени контакти с всички групи, не са проведени и събрания по места за обсъждане на проектоустава и другите конгресни материали. Особено апатични са селските групи поради голямата ангажираност на техните членове през активния земеделски сезон. Допуснатото изоставане в подготовката е преодоляно отчасти в Софийско. На 10 октомври 1924 г. местните групи провеждат сбирка в столицата и решават да участвуват със свои представители в комисии по посрещането и настаняването на делегатите.

Регионална сбирка свикват и младите сговористи в Берковица. Разисквани са въпроси, свързани с укрепването на дисциплината и избора на делегати за конгреса²³.

Макар че подготовката на конгреса се извършва вяло, ИК на Демократическия сговор настоява той да бъде насрочен на 29 октомври 1924 г. Лидерите на младите демократи и техните партньори от бившата ПЛП и Народния сговор са на това мнение. Те смятат, че конгресът трябва да се подготви възможно по-бързо, за да бъде нанесен решителен удар на Д. Христов и неговите привърженици.

Въпреки категоричното несъгласие на младите обединисти, учредителният конгрес е свикан на 29 октомври с. г. в София. Провежда се в салона на хотел "Славянска беседа". Присъствуват 200 делегати, които са приветствувани от Ал. Цанков. Приветствието е твърде кратко и не съдържа конкретни напътствия относно бъдещото развитие на Младежкия демократически сговор. По-важно е да се отбележи, че присъствието на министър-председателя подтиква, макар и косвено, привържениците на М. Янчулев да действуват решително против младите обединисти. Зреещият конфликт изхубва в края на конгресните заседания, когато се избират управителни тела²⁴.

След приветствието на Ал. Цанков М. Янчулев изнася отчет за организационната дейност на Младежкия демократически сговор. До учредителния конгрес са утвърдени 400 младежки групи, 150 от които са нередовни. Общият брой на членовете е приблизително около 19 000, но само 6 200 от тях са снабдени с членски карти. ИК разполага с данни за социалния състав на 137 групи. От техните членове 1414 са земеделци, 168 са търговци, 267 са чиновници, 305 са занаятчии, 104 са работници и 60 упражняват разни професии.

Интерес представлява информацията за образователния ценз на част от членовете. Посочени са сведения за 2055 младежи — 1112 с начално, 583 с прогимназиално, 224 със средно и 136 с висше образование.²⁵

Изнесените данни ни дават основание да смятаме, че в организационното развитие на Младежкия демократически сговор са налице съществени недостатъци — нередовност на много от групите, слаба обвързаност с ИК, подценяване на отчетността и прочие. Тези недостатъци се дължат главно на политическите разногласия в Младежкия демократически сговор, особено през лятото на 1924 г.

Прави впечатление, че в отчета си М. Янчулев се въздържа да определи идейно-политическите принципи, към които ще се придържа Младежкия демократически сговор. По всяка вероятност този въпрос не е поставен, тъй като за разлика от младежите, представляващи Народния сговор на конгреса, много от членовете на Сдружението на демократическата младеж и бившата ПЛП поне до 9 юни 1923 г. са възпитавани в дух на уважение към парламентарната демокрация и запазват политическата си привързаност към нея. Следователно предпазливостта на М. Янчулев изглежда логична поради нежеланото възникване на усложнения и провалянето на предварителния замисъл на конгресните заседания.

На 30 октомври преди обяд работата на учредителния конгрес продължава с разисквания по проектоустава. Направени са незначителни редакционни поправки, след което той е гласуван от делегатите. Уставът поставя две основни цели пред младите сговористи — да работят за по-нататъшното изграждане на Младежкия демократически сговор като сплотена организация

и да съобразяват политическата си дейност с “принципите и лозунгите на партията”. Що се отнася до конкретните инициативи за постигане на тези цели, те трябва да бъдат задължително съгласувани с местните организации. Все пак уставът насърчава младите сговористи да организират самостоятелни изяви — събрания, окръжни и околийски сбирки, изнасяне на реферати и пр.

Уставът регламентира приемането на членове. Възрастовата граница е доста широка — от 18 до 30 години, като на онези от тях, които са навършили 21 г., се предоставя възможност да станат членове на Демократическия сговор. Заедно с това младежите се задължават да участвуват в различните прояви от политически и организационен характер на сговора. При неспазване на това изискване от членовете на групите и грубо нарушаване на уставните принципи се предвижда изключване от съответната група.

Уставът утвърждава и статута на местните младежки групи. Те се оглавяват от настоятелства в състав: секретар, касиер, домакин-библиотекар, дописник и от един до трима съветници в зависимост от броя на членовете на съответната група.

Върховен орган на Младежкия демократически сговор е конгресът. Между конгресите функциите на управителен орган изпълнява Централното управително тяло, в което влизат по двама представители от всеки окръг. За изпълнението на решенията, взети от конгреса и Централното управително тяло, отговаря Изпълнителен комитет, състоящ се от двама секретари, домакин и осем членове. Предпочетената двустепенна форма на ръководство е предпоставка за намаляване на ролята на редовите членове при решаването на важни въпроси. Независимо от това с приемането на устава се създава добра основа за развитие на Младежкия демократически сговор, тъй като се регламентира цялостната му дейност²⁶.

Съществено място в работата на учредителния конгрес заема изборът на ръководни органи. М. Янчулев, подкрепен от представителите на бившата ПЛП и Народния сговор, предлага Д. Христов да не бъде избран в ИК. По този начин се цели членовете на Младежкия съюз при ОБНПП, поддържащи “фракцията обединисти”, да бъдат принудени да напуснат Младежкия демократически сговор. Д. Христов изразява категоричното си несъгласие с тенденциозния избор на делегатите, вследствие от който много от големите и силни младежки групи на ОБНПП са лишени от възможността да изпратят свои представители на конгреса. По всичко изглежда, че отправените упреци са основателни, тъй като при последвалото гласуване той не е избран в ИК и напуска залата заедно с 15 свои привърженици²⁷.

Бламирането на Д. Христов позволява на Сдружението на демократическата младеж да утвърди водещите си позиции в ръководните органи на Младежкия демократически сговор. За съжаление в наличните документи

не се посочва броят на избраните младежи от сдружението. Затова ще се позовем на отчета, представен от председателството на учредителния конгрес в ИК на Демократическия сговор. Този отчет е твърде кратък, но все пак информацията, която съдържа, би следвало да се приеме като сравнително по-обективна в сравнение с противоречивите сведения, публикувани в периодичния печат. Според отчета в Централното управително тяло са избрани 24 младежи. Делегатите гласуват доверие на ИК в състав: М. Янчулев, Ив. Пиперков, Й. Цолов, М. Велев, Ст. Коларов, Ат. Симов, Т. Шиваров, Ив. Антонов, Ф. Манчев, Г. Бояджиев, Г. Кожухаров и К. Стоев²⁸.

След избора на ръководни органи учредителният конгрес приключва своята делова работа. Приетите решения са в основата на бъдещото развитие на Младежкия демократически сговор.

Процесът на създаване на Младежкия демократически сговор е сложен и трудно може да се оцени еднозначно, тъй като протича под влияние на множество различни по своето времетраене и значимост фактори. На първо място следва да се изтъкне заинтересоваността на правителството на Ал. Цанков да създаде своя опора в младежките среди. Но както министър-председателят, така и останалите лидери на Народния сговор невинаги отчитат в достатъчна степен същностните особености и натрупания политически опит от Младежкия съюз при ОбНПП и Сдружението на демократическата младеж. Стремещт да се направлява процесът на създаване на Младежкия демократически сговор внася допълнително напрежение в борбата за надмощие между младите демократи и обединисти и забавя свикването на учредителния конгрес. В тази обстановка по-прагматично действа Сдружението на демократическата младеж. Привличайки на своя страна младежите от бившата ПЛП и представителите на Народния сговор, лидерите на сдружението противодействуват резултатно на амбициите на Д. Христов и неговите привърженици за по-голяма политическа самостоятелност. Така успяват да спечелят доверието на ИК на Демократическия сговор и да елиминират младите обединисти.

Що се отнася до малобройните младежки радикални групи, те с малки изключения не участвуват в създаването на Младежкия демократически сговор. Не може да се приеме, че дистанцирането им се обуславя от идеологически съображения, тъй като много от младите сговористи са убедени в предимствата на парламентаризма. Тази твърда позиция е съобразена не само с идеята за самостоятелно съществуване на РП, но и с очерталите се незначителни шансове за по-осезателно политическо присъствие в обединителния процес.

От изложеното дотук е ясно, че Младежкият демократически сговор се ражда трудно. Независимо от това с по-нататъшната си дейност той допринася за утвърждаването на властта на Демократическия сговор.

БЕЛЕЖКИ

¹ Досега са изследвани частично само отделни страни от историята на Младежкия демократически сговор. Вж: Радулов, Ст. Създаването на Демократическия сговор. — Научни трудове на АОНСУ, серия история, 1974, № 64, с. 89; Демократическият сговор по време на Цанковия режим (1923 — 1925 г.) — Научни трудове на АОНСУ, серия история, 1976, № 79, с. 32-33; Георгиев, В. Народният сговор (1921 — 1923 г.). С., 1989, с. 228, 269; Стоянов, В., В. Тепавичаров. Политическата алтернатива на България (9 юни 1923 — 4 януари 1926 г.). С., 1992, с. 62, 219, 253.

² Христов, Д. Пред истински демократичен съд бих се оправдал. Мемоари на министъра на вътрешните работи. С., 1991, с. 14; Лечев, В. Младежките съюзи и организации на политическите партии в България (октомври 1918 — юни 1923 г.). В. Търново, 1994, с. 42—44, 161—162.

³ БИА—НБКМ, ф. 361, оп. 1, а.е. 885, л. 53; Пряпорец, бр. 129, 12 юни 1923; Мир, бр. 6921, 6 юли 1923.

⁴ Радикал, бр. 175, 7 авг. 1923; бр. 176, 8 авг. 1923.

⁵ Пряпорец, бр. 209, 15 септ. 1923.

⁶ ЦДИА, ф. 375, оп. 2, а.е. 14, л. 12; Слово, бр. 397, 12 септ. 1923.

⁷ НА на БАН, сб. IV, а.е. 194, л. 310; Пряпорец, бр. 210, 17 септ. 1923.

⁸ Мир, бр. 6982, 18 септ. 1923; Слово, бр. 402, 18 септ. 1923.

⁹ Слово, бр. 417, 6 окт. 1923.

¹⁰ НА на БАН, сб. IV, а.е. 194, л. 498; Мир, бр. 7047, 7 дек. 1923.

¹¹ Демократически сговор, бр. 43, 23 ноем. 1923; Радикал, бр. 264, 23 ноем. 1923; Мир, бр. 7080, 18 ян. 1924.

¹² Слово, бр. 482, 25 дек. 1923; Демократически сговор, бр. 70, 25 дек. 1923; бр. 76, 2 ян. 1924.

¹³ Във Върховния съвет на Демократическия сговор са избрани 25 демократи, 11 радикали, 20 обединисти и 14 представители на Народния сговор. Вж.: Радулов, Ст. Демократическият сговор..., с. 20—21; Стоянов, В., В. Тепавичаров. Цит. съч., с. 220—221.

¹⁴ Изгрев, бр. 1, 1 февр. 1924.

¹⁵ Пак там, бр. 2, 11 февр. 1924; бр. 3, 20 февр. 1924; бр. 4, 1 март 1924; бр. 5, 10 март 1924.

¹⁶ Пак там, бр. 2, 11 февр. 1924; бр. 3, 20 февр. 1924; БИА—НБКМ, ф. 361, оп. 1, а.е. 885, л. 53—54.

¹⁷ Радикал, бр. 43, 25 февр. 1924.

¹⁸ ЦПА, ф. 205, оп. 2, а.е. 23, л. 153; Социалистическа младеж, бр. 1, 20 февр. 1924; Изгрев, бр. 4, 1 март 1924.

¹⁹ Изгрев, бр. 4, 1 март 1924.

²⁰ Пак там, бр. 16, 27 май 1924; бр. 18, 10 юли 1924; бр. 25, 6 авг. 1924; Мир, бр. 7280, 22 септ. 1924.

²¹ Черноморски сговор (Бургас), бр. 7, 30 авг. 1924.

²² БИА—НБКМ, ф. 15, оп. 3, а.е. 1854, л. 40—41.

²³ Демократически сговор (Берковица), бр. 16, 18 септ. 1924; Демократически сговор, бр. 303, 11 окт. 1924.

²⁴ НА на БАН, сб. IV, а.е. 194, л. 409; Слово, бр. 728, 29 окт. 1924.

²⁵ ЦДИА, ф. 375, оп. 2, а.е. 14, л. 2.

²⁶ Устав на Младежкия демократически сговор, приет на учредителния конгрес (29—30 октомври 1924 г.). С., 1926, с. 3—12.

²⁷ Слово, бр. 729, 30 окт. 1924; Знаме, бр. 169, 3 ноем. 1924.

²⁸ ЦДИА, ф. 375, оп. 2, а.е. 14, л. 13.